

DARVASI LÁSZLÓ

A könnyemutatványosok legendája

(Regényrészlet)

Amint azt Pilinger Ferenc mondta, a mutatvány valóban nem a miénk. S amint azt Jozef Bezdán, a valaha volt világkém állította a maga egyetértő bólogatásával, a mutatvány mindenkié. A szépséges Della, aki mutatványból lett, képtelen volt a szerelemre. Sőt, nem csak arra. A legcekélyebb érzelmekre és érzésekre is képtelen volt, ahogy egyszerűen jónak vagy rossznak, kellemesnek vagy kellemetlennek vélünk valamit. Dellának ilyen tapasztalata nem volt, mert nem lehetett. Nem a szegény Pep Velemir hibája ez. Néha megesnek olyan mutatványok, melyek szépek és varázslatosak, csak hogy a nyomukban üresség és halál jár. Ha Pep Velemir egyszer is belenézett volna a szépséges Della szemébe, láthatta volna, hogy teremtményének nincsen tekintete, hogy ott, ahol az emberi szem befogadja, s lelke vágyakozásainak, gondolatainak és érzéseinek segítségével mintegy újraalkotja a világot, nos ott üresség és semmi tátong. Della úgy hagyja el a haldokló Pep Velemirt, hogy egyetlen pillantásra sem méltatja. A lány ettől fogva egyedül bolyong a mind elkeseredettebbé váló ostromban. Semmitmondó és részvétlen tekintete miatt életben hagyják. Részeg zsoldosok többször is megerőszkölnék. Magára hagyják a sárban, rá se néznek, és Della, aki szétvetett combokkal, összeszarózott és bemocskolt öllel hever egy ideig, aztán úgy emelkedik fel, mintha mi sem történt volna. Máskor pedig testes északi kurvák ragadják el a lányt, nehézkes, de szívós svéd szajhák, akik a harmincéves háború legvéresebb legendáiból élnek, és a fáradt, alkonyati szellőt a hajúk köré tudják fogni. Dellát jó királyuk, Angeló elé cipelik. A szépség nem ellenkezik, mert az ellenkezés, miként a helyeslés a természete ellen való dolog volna. Della csak áll részvétlenül, üveges tekintettel mered maga elé, s hagyja, hogy a szempilláin megfagyjon a fény. Angeló, a Kurvák királya megborzong a lány láttán. Irgalmatlan Lenka az embere mögött áll. Maga sem veszi észre, hogy lassan a rongyai közé nyúl, s előhúzza nagy, görbe kését. Angelót egyszerre olyan iszonyat fogja el, hogy csaknem öklend. Ő aztán tudja! Hiszen ő volt tündér a Reka folyó partján!

– Engedjétek el! – üvölti torka szakadtából.

– Zavarjátok el! – hörög, mint egy kutya.

Della másnap újra a vár körüli mezők galagonya bokrai között botorkál. Egyszerre belekerül egy fogolycsapatba, fájdalomtól elesett, és elgyötört janicsárok közé. A foglárók vezetője, egy bécsi zsoldos kapitány elégedetten dörzsöli a markát, amint a lányra pillant. Meztelenre vetkőzteti Dellát, és alaposan megvizsgálja. De hogy biztos legyen a dologban, többször megköpködi a lányt, végül megvágja a combján és a karján, nem-é látomás, lidérc, vagy rosszindulatú tündér játszódik a képzeletével. Della ugyanúgy vérzik, mint bárki élő teremtmény, ráadásul mindene megvan, azt is lehet mondani, tökéletes munka. Nem tündér, nem lidérc, és nem is látomás. A bécsi kapitánynak észébe sem jut, hogy mutatvánnyal is lehet dolga. Della másnap megy tovább, mint a fel-

hő. Végre eléri a tatárok pesti síkságon fölvert sátrait. A felmentő tatár csapatok egy kisebb egysége Iszmail aga vezérlete alatt áll. Az aga egy ideje azt gondolja, hogy ő a Chám jobb könyöke ezen az elátkozott vidéken. Amióta Szegeden Iszmail élő madarat zárt a szívébe, s a kismadár azért csapkod és sikong, hogy a pasa még véletlenül se tudjon jót tenni. Néhány hónapja majdnem az őrületbe kergette egy mutatványos jöttment, aki az apja koponyáját hozta el neki. Az aga azóta is úgy járkál a világban, hogy a kutyakoponya a kezében van, egy pillanatra sem teszi le, a legmélyebb álmában is öleli. No és persze nem csak ez történt. A legféltettebb kincseit is elrabolták néhány hete Belgrádban, amiért valószínűleg egy nyomorult törpe a felelős. Iszmail aga hosszú éveken keresztül emberi testrészeket gyűjtött. Füleket és orrokat, végtagokat, mindenféle emberi szerveket rakott egy ládikába, melyet még egy urali hajnalvarázsló átka tett képessé arra, hogy az örökkévalónak ajánlja föl a benne elhelyezett dolgokat. Csak-hogy az átkozott Belgrádban ezt a ládát is elrabolták tőle. Iszmail természetesen mindent tud a budai ostromról, tudja, hogy a védőknek annyi esélye van, mint egy fecske pillantásának, hogy Szulejmán nagyvezír valószínűleg nem fog komoly segítséget nyújtani, egész egyszerűen azért, mert már nincs lehetősége rá, következőképpen a vár el fog veszni, a romlásé leszen, ám ez a baljós végkövetkeztetés sem érdekelte már igazán a búskomorság keserű mámorától eltelt tatár agát. Csak a kutyakoponya okozott neki némi vigaszt. S egy napon, amikor tejszagú volt a reggel, s a pára függönyére akár emberi tetemeket is föl lehetett volna lógatni dísznek, Iszmail aga látogatót kap. Della az, aki mutatványból lett, s akinek a tagjait voltaképpen az aga maga gyűjtögette össze. A hajnali fény nem lehet ilyen tapintatos. Della belép a sátorba, hol Iszmail a szőnyegen ül, mezítelen fölso testtel, keresztben maga alá húzott lábakkal. A férfi először csak néz, mint a megtaposott föld. Nem tudja, ki ez a nő, szellem, lidérc, dzsinn, netán a hajnali szél árnyéka. Vajon mit kezdhetünk az álmainkkal, ha azok egyszerre bejelentik igényüket az úgynevezett valóságra? A szerelmeskedés vad, kegyetlen és igen rövid. Iszmail, aki néhány pillanat alatt vetkőztette le a némbert s egyetlen hengerítéssel gyűrte maga alá, egyszerre azt érzi, megfullad. Nem kap levegőt az aga, hunyt szemhéja mögött vörös és sárga lángok csapkodnak. Iszmailt Della minden egyes tagja fojtogatja, akárha testének összeforrt részei egyszerre döbbsenek volna rá arra, ki a megkínzójuk, gyilkosuk és elrablójuk. Iszmail vért hörög, s szívéből kiszabadul a bezárt madárka. S talán ez a szerencséje. Minden halálhörgések között a tatároké a legmegejtőbb és a leginkább dallamosabb, ezért aztán a Halál elbámul egy pillanatra. Az agának ennyi idő elegendő, hogy föleszméljen. Utolsó erőfeszítéssel kibontja magát a rettenetes ölelésből, kapja a kutyakoponyát, s kirohan a táborból, nagyon sokáig úgy fut, mint azok az őrületek, akik a saját szavaikat kergetik. Végül már csak botorkál az elhagyott, puszta földön, hol az apja is vándorolt. Fájdalmas szerelem keríti a hatalmába, és úgy érzi, minden pillanatban megtalálta őt, akit egész életében keresett. Iszmailt a szél szánja meg. Szobrot farag belőle egy álmos reggelen, még a kutyatej szirmozása előtt. Azóta ez a szobor gyakorta föltűnik a Kárpát-medence legkülönb tájain. Szépséges és boldog tatár férfi, kezében vicsorgó kutyakoponyával. Különös, nagyon különös látvány. Azok a szerencsések, aki látják, soha nem beszélnek róla.

Gyönyörű széltatár férfi, kutyakoponyával.

Della elhagyja a tatárok táborát, és visszamegy az ostromba. A budai várban is többször megerőszkolják és megkínózzák kétségbeesett, s Allah angyalaitól már mit

sem remélő török védők, a Hold fényéből kovácsolt tőrrel döfik át a szívét, bekor-mozzák a tüdejét, elátkozzák a lábát. Az ostromlók táborában nem különben hasonló kegyetlenségek történnek vele. A tücskök ciripeléstől visszhangos határban vérző ölü, csorba fogú szajhák tépik a haját, mert konkurenst sejtenek benne. Della néma, mint a csillagos ég, nincs az a fájdalom, amit el ne viselhetne, nincs az a kegyetlenség, amit ne ismerhetne, s nincs az a borzalom, mely ne érezné magát otthonosan a testében. Egy reggelen újra fölkapaszkodik a várba, átbotorkál a sáncokon és az embervéres paliszádokon. Július huszonkettedike van a keresztények időszámítása szerint. Senki nem tartóztathatja, mert a legendák úgy terjednek, mint a betegség, alattomban és okosan. Ha belép egy csodálkozó tekintetbe, úgy lép ki belőle, hogy a tekintet gazdája napokra vakon álmodik, csak hangokat hall, és keserű illatokat érez, s miután látását visszanyeri, már csak annak a gondolatnak szolgálja az életét, hogy a világ nem lehet szép, ha egyszer él. A lány megáll a palota keleti szárnyánál lévő hatalmas lőszerraktár előtt. A kapu előtt török katonák sürgölődnek, robbanószert, puskaport vételeznek egyesek, mások fegyvereket cipelnek. A lány egy dombocskán álldogál. Az ég vakfehérét bámulja vakfehér szemekkel, aztán átpillant a mocskoszöld túlpartra. Később egy Gábornak nevezett örmény szabómester a kémjelentéseiben magának tulajdonítja a robbanást, hogy ugyanis személyesen ő vett rá egy bamba, félfülű csorbadzsit a lőporraktár levegőbe röpítésre nem kevés pénzt és szabadságot ígérve a töröknek. Ez azonban hazugság, de mert a háborúk tele vannak hazugsággal, sőt, jószerivel csak azzal vannak tele, ahogy tehát egy háborúban nincs, nem lehetséges igazság, úgy az örmény szabómester állítása is csak egy a sok közül, következésképpen bátran, mindenféle lelkiismeret-furdalás nélkül el lehet fogadnia annak, akinek ez tetszik. Mi viszont látjuk a szép Dellát a forgalmas lőporraktár előtt, amint a tekintetével követni kezd egy kanócos bombát, mely a levegőt falva éppen útnak indul a szemközti, azaz tehát a mocskoszöld pesti oldalról.

S a lány egyszerre megszólal.

- Halál? - kérdezi a bombát.

- Halál - válaszol a bomba.

És a lány vár.

Azonban az elképzelhető-e, hogy a robbanást megelőző pillanatokban egyszeriben társa akadt a lánynak? Nem tudjuk ezt sem pontosan. Mindenesetre Sopron városában egyszer egy meggondolatlan fadaragó, bizonyos Arnót Ignác jó minőségű faanyagból kivésott egy néma ördögöt. Igaz-e, hogy a soproni néma ördög a robbanás pillanatában átöleli a lányt? Igaz-e, hogy a fülébe sugdos, mert úgy érzi ez az ördög, van szája és tud beszélni? Nem tudjuk. Ugyan honnan is tudnánk, így van-e?! A háborúk tele vannak hazugságokkal, sőt, ha jól bele gondolunk, egy háborúban nincs is igaz pillanat. Ezzel szemben viszont akad olyan pillanat, mely egyszerre ezrek életét követeli. És ez a robbanás éppen ilyen pillanat.

Július huszonkettedik napján a védők újabb elkeseredett kitöréssel próbálkoztak. Dél van már, mire a törököket visszaszorítják. A palota keleti szárnyában legalább nyolcezer mázsás lőpor repül ekkor a levegőbe. A robbanás olyan hatalmas, mintha maga az Isten mozdult volna meg álmában. A vár falazatának egy része megemelkedik, s akik a távolból szemlélik az eseményt, úgy mondják, megmozdul az egész vár, s alatta megmozdul a hegy is, s néhány pillanat múlva a folyó akkora hullámokat vet, ahogy

azok később a túlpartra érve sorra felborogatják a ladikokat és a csónakokat. Néhány hullám hatalmas potykákat és harcsákat vet a szárazra. Akkora a robbanás, hogy még a keresztények táborában is pánik tör ki. A választó őfelségét, Badeni Lajos herceget elsodorják és alaposan megtapossák fejveszetten menekülő katonái. A herceg arccal a sárba zuhan, s közben elveszti drágakövekkel kirakott parancsnoki botját. Később szerencsésen megtalálják s visszajuttatják neki. A Dunát beborítja a törmelék. Öles deszkákat, istállók leszakított ajtajait sodorja a mocsos, gyűlölködő víz. De még egy hatalmas ágyút is a levegőbe röpített a robbanás. A borzasztó erő még a pesti oldalra is átvet köveket, labdányi szikladarabokat, s a Styrum ezred néhány gyanútlan, s a robbanástól kába és a füsttől vakon pislogó dragonyosát agyonüti.

Jánossy György, jó magyar kapitány az Esztergom bástya előtti sáncok egyikében költi az étkét éppen. Ebédje mondhatni fejedelmi, hagyma és kenyér, bor és só. Ki kívánhatna ennél többet egy háborúban, hol nincs, mert nem lehetséges az igazság?! A robbanásra kábán fölemeli a fejét az öreg, tapasztalt harcos. A hétszentségit, mi az?! Vége a világnak?! Percekig csilingelnek a fülében, s tüzes kis csillagok járnak körtáncot a szeme előtt, de még a szemöldökét is megperzselik.

– A patkányrágta kirelejzumát! – morogja. Apró és mérges kövek, lusta lécek hullnak mellette szanaszét. A kapitány vakon pislog, könnyökével még mindig a szemét törölgeti. De a vakszerencse megvédi a tapasztalt harcost. Nem találja el sem kő, sem fatörmelék, sem pedig kóbor szilánk. Egyszerre mégis valami furcsa meleget érez feje búbján. S a melegség rácsorog a homlokára, s onnan le az arcára, majd tovább a nagy, húsos orrára.

A csudába is, mi az!?

Vér lenne?

Nem vér az.

Agyvelő?

Nem is agyvelő az.

Tapogatja magát a hadfi. Hiszen nem fáj sehol, csak a füle csöng és bong veszettül még mindig. Ragad, de nem vér. Meleg és bűdös, és soha nem gondolkodott. Ilyesmi matéria tehát. A kapitány az arca elé emeli a kezét, és sokáig, nagyon sokáig nézi. Idő teltével Jánossy György kapitány úgy kezd üvölni, hogy aki harcosok a közelben üldögélnek, mind a földre vetik magukat, mert úgy vélik, újra robbanni készül valami.

– A hétszentséges kirelejzumát!

– Hát megint!

– Hát már megint leszartak!

S közben az öklét rázza a százezer darabban vigyorgó, megrepedt, füstös ég felé.

Július végén újabb török kitörést vernek vissza az ostromlók, s különösen Fiath János hajdú tüntetik ki magukat a küzdelemben. Egy ferences atya, Fra Gabrielle de Gautieri de Nizza, akit a magyarok csak Tüzes Gábornak hívnak, tűzmesteri találmányaival igyekszik fölrobbantani az ellenséges paliszádokat. Hol sikerül neki robbantani, hol csak füst száll a furfangos atya nyomában, ám a füstből maga Jézus Krisztus küld biztató áldást a keresztény harcosoknak. Ezért aztán egyáltalán nem véletlen, hogy július huszonhetedikén viszont támadnak az ostromlók. Baglioni kapitány a Croy ezredből a gránátosokkal elsőként ér fel a vár falán ütött jókora résre, de azonmód puska-golyót kap az altestébe. A golyó egy ezüstgombot nyom a húzába, és a gomb egész

életében a testében marad. A támadás kora reggel kezdődik, öt rohamoszlop indul a várfalaknak. Északon a császáriak heveskednek, a Bécsi kaput pedig a brandenburgiak támadják. Gránátosok, könnyűlövészek és muskétások iparkodnak. Esterházy János győri vicegenerális hajdúi a Vizivárost igyekeznek elfoglalni.

Ám a védők egyelőre tartják magukat.

A hónap utolsó napjainak egyikén a magyar talpasok török fattyút fognak. Kihallgatója egy Metz nevű német tiszt lesz. A fiú valami idegen és utálatos nyelven halandzsázik. Metz egyetlen szavát sem érti. Végül azt veszik írásba, hogy legalább háromszor kémkedett a császári csapatok rovására. Pedig ez a szegény fiúka Bolgárországból indult évekkkel ezelőtt, és ez olyan régen volt, hogy több váltás ruhát kinőtt útközben. Metz számára a fiú törökös öltözeke, barna bőre kétséget sem hagy a kémkedés ténye felől. A fiú feje kicsi, madárforma, törzse vékony, karjai hosszan lengnek az oldala mellett. Rongyos ruhájának redői között néhány piszkos, összefogdosott akcsét is találnak. Ekkor verik meg először. A fiú nyüszít, de nem magyarul, se németül, sem pedig törökül, csak valami idegen nyelven makog, miközben védekezően hadonászik. Ludwig Metz császári tiszt, ki két napja a homlokán megsebesült egy tüzes vasszilánktól, kedvetlenül hallgatja ki a gyereket. S ahogy két verés között e szánni való lényt bámulja Metz, eszébe ötlük az a különös prágai história. Régen történt, évekkkel ezelőtt, viszont mégis megtörtént. A prágai dombok mellett állomásoztak, s neki nem jött álom a szemére. Úgy járt fel s alá az alvó, hortyogó táborban, mint valami kísértet. Beszélgetett az őrséggel, s a holdfényes felhők fátylait bámulta, melyek úgy rendeződtek az égbolt keleti felén, mintha valaki fekvő testét takarnák. S ahogy kedvetlenül bordán rúgott egy konc után szimatoló ebet, észrevette a föld mélyéből fölpislogó világot. A fényt! Igen, egészen úgy tűnt, mintha világítana a föld, ott, a prágai dombokon. Lehajolt és figyelt az álmatlan katona. És bizony minden kétséget kizárólag az volt, fénysugár, a föld alól világló. Ludwig Metz akkor két kezével, mintha kincs után tenné, kaparni kezdett. S egyszerre a kezét visszarántotta. Mert akárha megfogták volna, te magasságos Úristen, mintha valaki onnan letről a kezébe kapaszkodott volna. S ahogy a tenyerét maga elé emelte eztán, hát majd elállt a szíve a borzadálytól.

Öt kicsi láng remegett az ujjai hegyén.

Öt kicsi lidérc!

Mást nem tehetvén, tüdejét teleszívta éjszakai levegőéggel, s egyetlen kétségbeesett fúvással a lidérceket mind megölte.

Ludwig Metz nem érti, miért jutott eszébe éppen most ez az eset. Senkinek nem beszélt róla, nem említette, mert jobb az ilyesmit titokban tartani. Még azt találnák mondani, elment az esze, vagy túl sokat vedelt, pedig Ludwig Metz egészen bizonyos abban, hogy a dolog megtörtént. Álmaiban azóta is megjelenik az öt lidérces lángocska. Egészen olyanok, gondolja a zsoldos, mintha könnyek égnének az ujjai hegyén. S ahogy a fiú szemébe belenézett, hát úgy érezte, mintha ez a fattyú tudná az ő titkos históriáját. Az átvértett kötést tapogatja a fején. Fáj a seb, erősen lüktet.

- Te egy spion vagy - morogja végül. A gyerek szeme kikerekedik, aztán megint beszélni kezd. Ha a német tiszt értené a bolgárok nyelvét, megtudhatná a felhőfalviak legendáját. A gyerek úgy beszél, mintha magától egy felhőtől tanulta volna a szavakat. Lassú és körülményes, de áttetsző mondatok.

- Tizenhat éve történt, hogy a falunk fölött megakadt egy felhő. Először örültünk neki, ám aztán mind nagyobb lett a félelem, hogy az örökkévalóságig ilyenek marad az egünk. Akkor sokat imádkoztunk. És az ima segített, uram. Őt különös férfi jött a faluba, sírtak, és mind az öten máshogyan sírtak. Végül elvitték a felhőt. Magukkal hurcolták, mint egy állatot. Jó volt, hogy üres és tiszta az egünk. Jó volt, hogy ragyog. De aztán megint hiányzott a felhő, mely a legenda szerint Aszparuh fejedelem boros poharából illant az égre, amikor először ivott a vityepelszakai szüzek egészségére. Úgy hiányzott a felhő, hogy sírtak a Felhőfalviak. A falu tanácsa végül döntött, és öt ember indult útnak, mert öten vitték el tőlünk a férfit.

- Mit hadar ez össze-vissza?! - dühöng a tiszt.

Mit karattyol? Ludwig Metz hirtelen megérez valamit. A homlokát abroncsba fogó fájdalom megenyhül. A kezére néz most a zsoldos. Nem látja a lángokat, de érzi őket. Bizseregnek az ujjbegyei, mint só a vérben.

- Hány a lidércek száma, te? - rázza meg a fiút.

De az csak karattyol tovább.

- Uram, drága tiszt uram! Hallott már a könnyemutatványosokról?

- Hányszor kémkedtél? - kiált közbe egy másik tiszt, aki már unja Metz okatlan dühöngését.

- Öten vannak - mutogat koszos kezével a fiú, s közben fölnevet. Úgy kacag, hogy a térdét verdesi közben.

- Öten voltak, és öten lesznek, jóuram!

Ludwig Metz felbőszül a gyerek pimaszságán. Kémkedik, érthetetlenül beszél, és még vihog is hozzá! Hallatlan! A gyerek felé rúg. El is találja szegény pára oldalát, aki nyomban lefordul a földre, s onnan néz rá kérdő, már-már ártatlan tekintettel. De legálább elhallgatott!

- Saját kezűleg kötöm fel - morogja dühösen Metz, s már meg is markol egy kötelet, húzza is maga után a kölköt, mert már látja is a vastag ágat, melyen ez a kis pizok lógni fog. Ámde Ludwig Metz alaposan téved. A gyerek, akit Vaszilka Drjannak hívnak, egyáltalán nem köttetik föl, így tehát nem is hal meg. A császári tiszt később úgy meséli, hogy amidőn a kis kémet a tölgyfa alá állította, váratlanul két alak jelent meg előtte. De mintha a semmiből tűntek volna elő. Lidércek voltak, vagy tündérek. Az egyik olyan szép volt, mint egy faragott szobor. A másiknak meg nagy volt a feje és bamba volt a tekintete. Nem szóltak. Nem beszéltek. Csak kézen fogták a fiút, s elvezették onnan. Ő meg, Ludwig Metz, mozdulni akart, de nem engedelmeskedtek a tagjai. Szólni akart, segítségért kiáltani, de árva hang sem jött ki a torkán. Csak nyüszített, mint egy kutyakölyök. Ez az egész olyan volt, mint egy álom. Olyan volt, mint egy varázslat. Mint egy csoda. De azt már senkinek sem árulta el a katona, miért hord az esettől fogva fekete kesztyűt a jobb kezén. Mert ahogy a két idegen és a kis spion távolodott, a nagyfejű, bamba tekintetű férfi még visszapillantott. Hát ebben a pillanatban újra meggyulladtak Ludwig Metz ujjai. Újra úgy égtek, mint egykor a prágai domboknál. Szegény egyszerű zsoldos, nem tudta, hogy éppen egy újraszülető legenda kelles közepébe tenyerelt bele.

Július havának utolsó napján a lotaringiai herceg tárgyal, sokadjára tárgyal a törökkel a vár föladásáról. A főparancsnok képviselője a kövér Creux báró. A törökök a hónaljánál emelve viszik a Abdurrahman elé, pedig a báró olyan súlyos, mintha maga

a háború hizlalta volna. Rizzsel, csirkehússal, pástétommal és kávéval kínálják később a követet, viszont a várat föl nem adják. Abdurrahman halkan gurgulázva nevet a hercegi ajánlatokon. A tárgyaláson ott van a Csonka kezű, valamint a másik alparancsnok, Iszmail pasa is. A báró két csirkecomb között megismétli Lotaringiai Károly ajánlatát. Amennyiben a pasa föladja a várat, úgy szabadon elvonulhat Egerig, vagy Szegedig. A pasa ekkor egy török foglyot hozat a báró elé. Egyszerű ember lehet, öltözködésében nincs semmi kihívó, a feje kopaszra borotválva, kis szakálla hegyesen kunkorodik az álláról. Riadtan tekinget ide-oda.

– Látja báró úr, ezt az ember? – kérdezi Abdurrahman. A báró falja a csirkecombot. Azon tűnődik, vajon mennyi élelmük lehet a törököknek. Ilyen lakomával akarják a tudtára adni, hogy az élelmiszerkészletük nem apad?! A kémek egyre azt jelentik, hogy ezek már éheznek. A báró bólint, természetesen látja ezt az embert, azt is látja, hogy fogoly, mert hiszen a keze hátra van kötözve.

– Jó katona – bólint Abdurrahman. – Soha nem félt, s számos gyaurt küldött a pokol fenekére.

– Jó keresztényeket – jegyzi meg a báró, s halkan böffent.

– Mégis azt álmodta, hogy föladtuk a várat, s hogy fehér zászlót tűztünk ki az István toronyra – bólint a pasa.

– Nem is olyan helytelen álom ez, uram – jegyzi meg sóhajtva a báró, s óvatos pillantást vet a gőzölgő kávé s findzsa felé. Az egyik török szolga máris ugrik, s megkínálja a borzasztó italból. Közben Abdurrahman folytatja, s a fogolyra mutat.

– Mivel jó katona, megengedjük neki, hogy a saját halálát is megálmodja.

S az öreg Abdurrahman bólint. A férfi lehunyja a szemét, s néhány pillanata múlva valóban holtan esik össze.

Az augusztus hónap az ostromlók szívós, méterről méterre történő előrehaladásával s a védők fokozatos kifáradásával telik. A föld mélye megszokja a folyamatos dübörgést, s a környező dombokon mit sem törődve a füsttel és a tüzessóval, lassan gömbölyödni kezdenek a szőlőszemek. A dinnyének azonban nincs ideje megérni. Csámborgó zsoldosok, bujkáló környékbeli földművesek falják fel a félig érett gyümölcsöket. Levelek jönnek és mennek az ostrom két főszereplője, Abdurrahman pasa és Lotaringiai herceg között. A budai pasa nem hajlandó föladni a várat, hogyan is tehetné. Egyelőre még bízik abban, hogy előbb-utóbb segítséget kap, mint kapott a vár két esztendővel ezelőtt. Augusztus harmadikán a keresztények általános rohammal indulnak az erődítmény ellen, s bár Bajor Miksa néhány embere a palotáig is eljut, ám csak azért, hogy ott vesszenek. A roham akkor is sikertelen, ha Miksa dühében a földig romboltatja az István tornyot. De még reggel, a támadás megindulásakor puskalövés éri Badeni Lajos őrgrófot, a bajor kontingensekkel együtt harcoló császári főparancsnokot az altestén.

Közben pedig már új nép jelent meg a pesti síkságon. Az ostromlók tábora fölött egyre több vérző, sebesült felhő vonul el. Némelyik felleg megtépázva, megszagatva húzódik nyugat felé. A szél vonyítást és hörgést hoz, az alkonyat gyorsabbnak tűnik, a hajnalra mind tovább és tovább kell várni. Ezekből a félreérthetetlen jelekből az ostromlók megtudják, tatárok cirkálnak a környéken, s ez így is van, Szulejmán nagyvezír serege már egészen közel van Budához, augusztus nyolcadikán reggel az előőrs megjelenik a közeli Kamara erdőnél. A tatárok a környéken portyáznak, egészen Eszter-

gom váráig kaptatnak föl a part mentén, hogy az ostromlók élelmiszer-utánpótlását megakadályozzák. Ám a nagyvezír előőrsei hamar meghátrálnak. Magyar huszárok támadják őket, s még a tatárok Chánját is foglyul ejtik néhány percre, akit embereinek sikerül kiszabadítani, ám hogy ez nem legenda vagy hazugság volt, a Chán hátából kiharapott húscsafatok is bizonyítják, melyet a magyar huszárok köpnek vezérük, Batthyány Ádám lába elé.

Elterjed, hogy a zsidók is kémkednének az ostromlók kárára. Ennek később súlyos következményei lesznek. Mindenesetre egy RavRabénu Szender nevű prágai ifjú már látta az álmot, mely álomban egy ősz öregember, talán Mózes, de az is lehet, hogy Ábrahám arra szólítja föl, hogy igyekezzen segíteni a budai gyülekezet zsidóin, kiknek élete a kegyetlen és részvétlen sorsra van bízva. Az ifjú már számolja az aggódó prágai és amszterdami hitközség pénzét, melyet a bajbajutottak megsegítésére küldnek szerte Európából a testvérek. S néhány hét múlva majd megérkezik Budára, hol a helybeli zsidókat majd azokkal, a máskülönben kiváló minőségű fegyverekkel öldöklük a keresztények, melyek egy zsidó hadiszállító, bizonyos Oppenheimer Sámuel üzleti tranzakciói révén kerülnek a császári haderőhöz.

A sáncokra újabban elragadt török zászlókat, s lándzsára szúrt janicsár fejeket tűznek ki az ostromlók. A nagyvezír csapataiból rendre megpróbál néhány száz önkéntes a várba bejutni. A vállalkozás gyakorlatilag lehetetlen, s a felmentőket rendszeresen fölkoncolják a várig vezető végtelennek tetsző, holott néhány száz métert kitevő utakon. A legyilkolt török önkéntesek hulláit erre kiképzett hadimészárosok megnyúzzák, zsírjukat kiolvasztják. A hullák hímtagjait gondos alaposággal levágják, és megszalják, mely materiából kiváló gyógyszer leszen. Ha néha mégis sikerül egy-két száz töröknek bejutni a várba, hát erősítik az elszántságot és a védők gyűlöletét. Ilyenkor vörös zászló leng a főmcseten, és ez azt jelenti, hogy a védők halálra váltan, de a Paradicsom ködképevel a tekintetük előtt harcolnak tovább.

Időközben Lotaringiai Károly hatalmas építkezésbe fogott. Hatalmas sáncrendszert ásat az ostromlók tábora körül, nehogy a környéken állomásozó Szulejmán nagyvezír meglepje. Mert a nagyvezír időről időre megjelenik a vár közelében, demonstrál, és visszavonul. Csakhogy nincs ereje a támadásra, nincs elegendő ereje a komoly segítségére. Abdurrahman tudja ezt, és mind kevesebbet remél.

A táborok titkosszolgálati pedig napról napra beszámolnak három különös alakról, akik úgy járnak és kelnek a tűzesőben és a robbanások kavarta füstben, mintha ugyan nem foghatna rajtuk a halál. Egyikük egy valószerűtlenül szép, szótlan férfi. Társának nagy feje van, kócos üstöke, és bamba tekintete. Mellettük pedig egy törökös fiúcska botladozik, aki pedig valami érthetetlen nyelven karattyol, s gyakorta elkacagja magát.

Augusztus huszonkilencedike van, alkonyodik. Keresztelő Szent János fővételének szomorú ünnepe ez. A törökök azonban az egyik legszerencsésebb napjuknak tartják, mert ekkor foglalták el Nándorfehérvárt – 1521 –, Budát – 1541 –, és a rettenetes mohácsi csata is ekkor volt. Ezen a napon meghal Mercy ezredes, egy kézitusában kettévágják a fejét. Abdurrahman pasa rezzenéstelen arccal ül a palota uralkodói lakosztályában. Már tudja a hírt, hogy a Duna mentén érkezett háromezer fős janicsár csapatot az ostromlók az utolsó emberig fölkoncolták. Ugyanakkor azt is jelentették, hogy a pesti síkságot már összepiszkította az erdélyi Scheffenberg gróf altábornagy több tízezer embere. Észrevétlenül este lesz, és csönd terül szét a lakosztályban, amikor három

különös figura kéri a bebocsáttatást Abdurrahmanhoz. Az őr megrémül, Allahoz imádkozik. Kik ezek, és mit akarnak? Olyanok, mint valami dzsinnek. Szótlanul hátrál, s már be is engedi őket, pedig ezzel aztán, jól tudja, olyan kihágást követ el, ami akár az életébe is kerülhet. Ám ezúttal, maga sem érti, miért, de szerencséje van. A pasa pillantásában nyomát sem látja haragnak, vagy dühnek. Inkább kíváncsiságot lát az őr. Abdurrahman egyetlen kurta kézmozdulattal elküldi a térde előtt kuporgó Sahát, majd bólint az ajtónálló felé, kísérvé vissza a lányt a női lakosztályba.

– Mit akarsz? – kérdezi aztán Jozef Bezdánra pillantva, aki nyomban előrelép, míg a másik kettő, a nagyfejű, bamba tekintetű fiatal férfi és egy gyermek illedelmesen hátrább húzódik.

Jozef Bezdán a pasára függeszti szép szemét.

És Abdurrahman hatalmas hegyeket lát, melyek télen és nyáron ragyognak, s a csúcsaikon mindig fehér sipka tündököl. Hegyi legelőket lát a pasa, melyeken kecskék és marhák legelnek. Az embereket Karlnak, Michaelnek vagy Jozefnek hívják, s az asszonyok Magda vagy Katharina nevekre hallgatnak. Sápadt, kicsi asszony arca tűnik föl most, lány, de határozott vonásokkal. Olyan a simogatása, mint valami áldás. Szótlan férfi arca közelít hozzá most, a kezébe nyom egy kecske tőgyet, s mutatja, hogyan csinálja. Lát gyerkőcöket is Abdurrahman, kikkel a hegyoldalban fogózik és hempereg. S ez az egész olyan, mintha a paradicsomban történe. De nem, mégsem lehet az, mert annyira fáj, mert olyan nyomasztó és elviselhetetlen kínnal jár mindez, amely fájdalom csak az emlékek nyomában járhat. Abdurrahman, az utolsó budai pasa ekkor tudja meg, hogy minden fájdalom mélyén maga az idő trónol. Öreg ember már, s ím, most kell megtudnia, hol élt, hol született. Svájc volt ez a hely, hol a hegyek az eget ütik át. S eszébe jut Kandia ostroma, hol már janicsár aga volt. Látja a világ tájait, hol járt már tapasztalt és bölcs harcosként, ügyes kereskedőként. Látja a nyüzsgő Bagdadot, Egyiptom forró, végtelen homokját, és látja a boszniai hegyeket, hol a legszebben dalol a gyűlölet. Lengyelországot is látja, hol szintén járt már. Végül eszébe jut Bécs, ahol három esztendeje a nagy ostromban Kara Musztafa nagyvezír oldalán szolgált.

– Jól van – bólint végül a pasa.

Remegeve áll fel.

Jozef Bezdán elmosolyodik és bólint. Amiként bólint Pilinger Ferenc és Vaszilka Drjan is.

– Jól van – dűnnyögi a pasa.

– Úgy lesz, ahogy akarjátok – suttogja még.

Az ostromlók táborában a vezérkar a legnagyobb titokban kezd hozzá a végső roham előkészítéséhez, melyet szeptember hónap első napjára tűztek ki. Miksa Emmánuel, bajor választó azt álmodja, hogy zászló az elfoglalt Buda legmagasabb tornyán, s ez az álom egész életében elkíséri majd. Lotaringiai Károly herceg elfeledkezik a köszvényről, s izgatottságában rámosolyog Stephan nevű szolgájára, amit soha életében nem tett még. Kettejük viszonya most sem felhőtlen. Miksa Emmánuel tombolva követeli, halasszák el egy nappal az általános ostromot, amit végül meg is tesznek, s eme egy napos késést a bajor vezér arra használja föl, hogy csapatait előrébb, a várhoz közelebb telepítse. Általános támadás tehát szeptember másodikán. Lotaringiai Károly a védők és Szulejmán nagyvezír megtévesztésére néhány lovascsapatot a sáncok elé vezényel, mintha azok éppenséggel a nagyvezír ellen akarnának fordulni. Abdurrahman paran-

csára az Esztergom bástyánál a védők a levegőbe röpítenek egy aknát. Délután három órakor elhallgattak az ostromgyűk, majd pedig a Kis-Sváb hegyen felállított hat üteg lövéssel adja meg a jelet a támadásra. Északon három rohamoszlop indult a romos Esztergom bástya ellen, miközben a brandenburgiak szintén három rohamoszlopban támadnak. Csakhogy az övék átroham, a védművek keleti szárnya, a Bécsi kapu ellen. A vár déli oldalán úgyszintén három rohamoszlop indul meg az utolsó csapásra. Az északiak gyorsan áttörik a török sáncokat, melyet elcsigázott, s veszélyérzetükben el-lankasztott védők már képtelenek megtartani. Ezért aztán váratlanul az átrohamban se-nyrekdő brandenburgiak is eredménnyel járnak, és már föl is tűntek a török sáncok tetején. Az északi rész védői a palota felé menekülnek. Abdurrahman pasa kis csapatát az úgynevezett Iskola téren gyűjti össze, őket azonban csakhamar elnyomják Karl Eugen de Croey herceg tábornok elöljárói emberei. A palotát Iszmail pasa védi, mindhiába. Az Arzenál téren háromezer török szorong, katonák, asszonyok és gyer-ek, itt kerül a győztesek kezére Iszmail pasa, akit egy év múlva majd kivátanak, va-lamint a kacskas keze miatt Csonkának nevezett Colak bég is ekkor esik fogságba, aki később Joseph Leopold Zungaberger néven keresztény tábornok és hitehagyott lesz.

Egyes historikusok szerint Croy herceg, császári tábornok már bent a várban, a Zsidó utca vagy még inkább a Báli basa tér környékén ütközik szembe ama kisszámú, de annál elszántabb török katonával, akik magát Arnót Abdurrahman pasát védik. Az elbeszélők szerint a törökök midőn észlelték a vérszomjas keresztények föltűntét, ri-mánkodva térdelnek egy ősz hajú, rőt szakállú katona elé, jöjjön velük, meneküljön, mert Buda úgyis veszve van. Ám a pasa, Arnót Abdurrahman görbe kardot forgatva a feje fölött rohan az ellenségre. Sziláhtár Mehmed török krónikás azt írja, Abdurrah-man pasát golyó találja, és vértanúvá lesz. Tetemét majd napokig a téren hagyják he-verní, patkányok és dögmadarak falatoznak a húsából, hogy később a folyóba vessék, ahogy más török harcosok és köznépek is hullámsírban lelnék végső nyugovást, mond-hatnánk, ha bizony nem lenne pontos tudomásunk a vízihullák nyugtalan természeté-ről. A szavahihető Francesco Grimani velencei lovag pedig úgy tudja, az ostrom köz-ben a pasa megsebesül, ám mégis a falra viteti magát, mert ott akar meghalni, ami csakhamar be is következik. Jacob Richard angol hadmérnök szerint is a résen hal hősi halált Abdurrahman. Egy másik, de ismeretlen angol szemtanú szintén várfal részét je-löli ki a halál helyéül, ám ez az elbeszélő azt is hozzát teszi, hogy a pasa karddal a kezé-ben esik el, amely tény ellentmond annak, hogy sérülten, de legalábbis súlyos fejsébbel vitték volna oda. Az is hihető persze, hogy valójában az úgynevezett Iskola téren esik el Arnót Abdurrahman. Giovanni Paolo Zenarolla székesfehérvári prépost szerint kint az első vonalban történik meg a halál, karddal a kezében látjuk a pasát, aki nyomban pisztolygolyót kap a homlokába, és hősként hal meg. Károlyi Árpád magyar szemtanú szerint az alkonyat utolsó pillanatában huny ki Arnót Abdurrahman élete, egészen pontosan abban a pillanatban, amikor a vörösen izzó Napkorong a Jánoshegy mögé bukik. Mások szerint ágyúgolyó szaggatja darabokra a testét. Vajon lehet-e azt mon-dani, hogy egy vár kapitánya nem hal meg, ha a vár, melyet védenie illik, elvész? Vajon lehet-e azt mondani, hogy Arnót Abdurrahman élete folytatódik, amiként egy eső-csepp lesz része a folyónak behullván annak sodrásába? Mi ezt nem tudhatjuk. Mi csak annyit tudunk, egy háborúban nem kereshetjük az igazságot, mert egy háborúban

a hazugság az úr. S nincs ez másként ama beszámolókkal kapcsolatban sem, melyek a pasa haláláról szólnak.

A 446. esztendőnek eme borzasztó napján Július 27-e van, Sábbát Házon ünnepe. Ezen a napon Ézsaiás próféta írásának első fejezete csatlakozik a Tórához, amely a Házon, azaz tehát a Látomás szóval kezdődik. A látomás egy könnycseppből kél. A látomást Jichak ben Juda, budai zsidó polgár látja a fia, Ábrahám társaságában. A férfi folyamatosan beszámol Ábrahámnak arról, mit lát, s főképpen egy szélkiáltó madárról beszél hosszan, s igen keserűen. A látomás éppen akkor kezdődik, amikor a végső támadás megkezdődik. A keresztények rohama ezen a napon mind északi mind pedig a déli bástyáknál jelentős eredményeket hoz. Bombák, sistergő tűzgolyók és csattogó pattantyúövedékek záporoznak a Mahalléra is. Égnek a házak, akár a végítéletben. Jichak ben Juda ezen utolsó napon reggeltől estig a Zsinagógában imádkozik Ábrahámmal és az asszonyával együtt. A város bevételének óráiban a zsidók jajveszékelve rohannak a Zsinagógába. Fiatal fiú esik a templomba, a küszöb előtt megbillen, tele szájjal liheg:

- Itt vannak!

- Itt vannak!

A kereskedő a rémülettől remegve föláll, magához szorítja imaszíját, és az imádságos könyvét, a Sion kapuit. A fiút már el is sodorták. Keresztény muskétások törnek a templomba. Mögöttük néhány tucat magyar huszár csörtet ordítva, görbe kardokat villogtatva. A zűrzavar pillanatok alatt óriási lesz. Öldöklés veszi kezdetét. Egy Jákob Samter nevű tanítvány padba kapaszkodik, mintha bármi dolog is itt tarthatná még ezen a földön. Előbb az ujjait vágják le, majd a torkát metszik meg, hogy a vér buzgárként csap fel, s csak utána szelődül csendes bugyogássá. Van akit csak rúgás, könnyebb vágás ér, és sikerül az utcára menekülnie, hogy aztán ott rohanjon bele egy szuronyba vagy kardba. Egy Adam Baar nevű kisgyermek a magyarázó helyre menekül, három lépcsőfok magasságába. Innen rántják alá, hogy estében a nyakát törje. A Salamon Raám nevű pénzváltónak a szemét metszik meg egyetlen vágással, most üvölt vakon, két karját kitérve támolyog, nem találja asszonyát és gyermekeit, kik szintén a szentélybe menekültek. A nevüket üvölti. Hátulról szúrják meg, hogy a kard hegye kibukik a szakállán át. Zsidó kislány rohan elő az egyik sikátorból, ruhája megtépve, arca összevérezve. S mintha szándékosan rohanna bele egy előremeredő szuronyba. De nem adja mindenki olcsón az életét. A sakter Levi Mos oroszlanként harcol a zsinagóga előtti teresken. Fölveszi a küzdelmet hatalmas késeivel, melyeket napok óta a kaftánja alatt hordott, s többször is elismételte asszonyának, hogy őt, Levi Most el nem fogják élve. Nincs az a hatalom, amelynek megadná magát! A sakter lábánál muskétások és huszárok vérben úszó hullái hevernek. Lehetetlen megközelíteni az őrjöngő embert. Végül az arcába lönek. Levi Mos, a sakter, aki hunyt szemmel is kivágja a barom összes tisztátlan inát, most vakon ordít. Arca élő, burjánzó hús. Utolsó kése még a kezében villog. S abban a pillanatban, hogy egy dragonyos a védtelen férfi felé sújtana, a sakter megteszi azt, amit megannyi állattal tett meg életében.

Elbődül, mint a marha.

- Bocsáss meg, Levi Mos - hörgi magának aztán, és csak egyet villan a torkánál a kése. Ezelős tekintettel éppen akkor rohan el mellette David Mendelson. Görcsös uj-

jak kapnak utána, Joshua Rabimek követi a kicsi férfit, miközben a kaftánjába kapaszkodó asszonyát vonszolja maga után. Eszter eszelősen sikoltozik.

– Bocsáss meg Joshua!

– Bocsáss meg!

Joshua Rabimek mintha nem is hallaná a könyörgést, eszelősen rohan David Mendelson után. Végre megvan, megtalálta a kicsi ördögöt! Álnok kígyó! Egy dög! Patkány! Mert az asszony elmondott neki mindent! Tegnap este megfogta Joshua Rabimek kezét, és azt suttogta összetörten, hogy tiszta lélekkel, a bűneit bánva akar meghalni, mert úgymint meghalnak, ha a vár falai nem bírják tovább a keresztények rohamait. Igen, összefeküdt David Mendelsonnal. Megtette. És nem is egyszer. Rendszeresen. Joshua Rabimek a döbbenettől nem tudott megszólalni. Kígyó volt a torkában, ott tekergett a nyelöcsövében, ő meg csak kapkodott a levegőért. Hahh! Hogy mi!? Hogy az ő asszonya, Eszter, ez az alázatos, drága lény ezt tette volna vele!? Hogy Eszter hűtlen lett volna hozzá!? Az asszony abban a pillanatban meghalt a szemében. De ezt a Mendel-sont még megfogja. Ennek kitekeri a nyakát, megfojtja, darabokra tépi! S a lángoló, bombáktól zaklatott városban keresni kezdte a másikat. Házról házra, utcáról utcára járva üvöltötte a nevét, de Mendelson nem került elő. Elbújt az átkozott. De most, amikor a keresztények betörték a Mahalléba is, megpillantotta végre. Itt vannak a gyilkosok?! Nem érdekes! Neki ezzel az álnok kígyóval van elszámolója, ezt előbb rendezni, utána történhet bármi. Fut Joshua Rabimek a másik után fáradhatatlanul, újí és hajtja David Mendel-sont. A köpenyébe meg Eszter kapaszkodik zokogva. Hanem egyszerre megtorpan a férfi. Hatalmas természetű, kormos arcú dragonyos mered előtte.

– Hova, hova? – kérdi németül.

Nem üt nagyot a dragonyos. Éppen csak mozdít a karján, de Joshua Rabimek előtt elsötétül a világ. Ájultan rogy a földre. Eszter ráveti magát, uram, jaj, édes uram. A dragonyos nem öli meg a zsidót. Megmarkolja az ájult embert, s a visító nővel együtt kihurcolja őket az öldöklésből. A szomszédos utca sarkán néhány katona őrizete alatt már zsidók remegnek, ismerős családok, egy vérző homlokú kisgyermek is, néhány öreg-asszony és aggastyán. A dragonyos közéjük löki Joshua Rabimeket és a nőjét. Nem ölt. A jóindulat immár üzleti számítás része. A kezdeti öldöklés után a katonák rájönnek, hogy nem csak a pincékbe, padlásokba és a föld alá rejtett zsákok érnek kincseket. A zsidók életét is pénzzé lehet tenni. Az érték élet, ha eladható.

A templom fosztogatása közben az egyik brandenburgi katona megtalálja a geníza korhadt ládáját. Diadalordítása átsüvölt a hörgésen, a haldokló jajsaván. Azt gondolja, a kincsek kincsét találta meg. A ládát durva szavak kíséretében fessegeti. Hanem amikor a láda fedele fölszakad, akkor káromkodik csak igazán a harcos. Elnyűtt imakönyveket, megrongált kegytárgyakat gyűjtöttek ezekbe a ládába a nemzedékek. Idő, lám nem jutott az eltemetésükre. A tűz martaléka lesz valamennyi irat.

David Mendelson, mint a megszállott szökell ide-oda az öldöklésben. De már egyáltalán nem menekül. A tekintete átszellemült, félelemnek, rettenetnek szemernyi nyomát sem mutatja. Néha a legveszélyesebb helyeken tűnik fel, a legvéresebb öldöklés közepette. Ez az aprótermetű, furfangos eszű gyapjúkereskedő két dolgot csinál ezekben a válságos pillanatokban. Egyfelől lázasan kutat valaki után. Kapkodja a tekintetét, a fejét forgatja. Vajon kit keres? Ha pedig közelébe kerül egy dragonyosnak vagy muské-

tásnak, a katona némi bosszús csodálkozás után lassan összecsuplik. David Mendelson töre ilyenkor kicsillan a kaftánja rejtékéből.

- Nem - üvölti teli torokból David Mendelson.

- Nem! - rázza az öklét. Mintha az öldökléssel vitázna a férfi, amelynek pedig maga is részese. Sára hátranéz a kiáltásra, s ennyi éppen elég, hogy néhány lépésre lemaradjon Jichak ben Judától és a gyermekétől.

- Nem! - üvölti David Mendelson.

Az asszonyt egyszeriben megégeti a férfi tekintete. David Mendelson máris feléje rohan. Öldökléstől megittasult dragonyos kap utána, megragadja a grabancát. A zsidó férfi könyékkel üt vissza. A dragonyos az arcát fogva üvölt. David Mendelson is üvölt, s közben esztét veszve rohan Sára felé. Az asszony dermedten áll. Mint akiből az összes erő elszállt. Látja az emberét és a fiát távolodni. Jichak ben Juda még kétségbeesetten hátranéz, de már el is tűntek egy füstölgő sarok mögött. És látja Sára, hogy rohan feléje David Mendelson, néha elhajol egy szúrás vagy egy ütés elől, hullákon és vérben fetrengő zsidókon ugrik keresztül. Látja az asszony, hogy egy brandenburgi zsoldos ördögi vigyorral szintén közelít feléje. Az asszony a teljes beletörődés jeléül emel a kardján, s úgy tartja a fejét, hogy könnyebb legyen a nyakát elmetszeni. A brandenburgi már előtte áll. Előbb ököllel üt. Sára térdre roskad, úgy érzi, leszakadt a válla. Beletépnek a hajába. Ebben a pillanatban látja villanni a pengét, s látja azt is, hogyan akad meg a levegőben. Tán még meg is csillan a Nap fényében. David Mendelson áll a megdermedt katona mellett, egészen szorosan. Szinte hozzásimul a másikhoz. A zsoldos megcsodálkozva néz maga elé, s halkán böffent. Vér buggyan ki a száján. David Mendelson lehajol Sáraért, s ellentmondást nem tűrően emeli, vonja maga után. A brandenburgi ekkor esik el, hátából, a szíve fölött, kiáll David Mendelson kicsi töre.

Jichak ben Judát a templom udvarán magyar huszárok akarják lekasabolni. Hárman vannak, körbeállják, a pénzt követelik. Jichak ben Juda odaadja, ami nála van, néhány kicsi zacskó csupán, s közben azért rimánkodik, hogy hadd legyen fogoly náluk. A katonák vezetője bólint, majd mutogatni kezd, hogy a pénz, amit Jichak ben Juda adott nekik, kevés. A férfi a saját házához vezeti őket. Az utcát már beborítják a leöldösött törökök és zsidók tetemei. Váratlanul kis csapat, mindenre elszánt janicsár vág most feléjük. Ha lehet még nagyobb kavarodás támad. Mögülük meg császáriak rohannak ordítva. Jichak ben Juda úgy fogja a fia kezét, hogy szinte ropognak a gyermek csontjai. Egy császári tiszt megragadja Ábrahám vállát.

- Ez a fiú az enyém! - kiáltja.

Jichak ben Juda térdre veti magát, ordítva könyörög. De a tiszt feléje sújt a kardjával. A zsidó hátratántorodik, és ekkor zuhan egy pincébe, ahol sötét van, csönd van, és ahol, bár kiáltani egyáltalán nem akart, hirtelen befogják a száját. Jaj, mi lett Ábrahámval, villan át a férfi agyán. Akkor eszmél, hogy nincs egyedül, s hogy valaki a tenyerét tapasztotta az arca elé. Gyönyörű férfiszempár villan rá a sötétből.

- Tudom, a fiad fent maradt - mondja a tekintet, s a zsidó már ismeri ezt a nézést, ismeri a szempár szépséges, néma gazdáját. Jichak ben Juda zihál, s maga sem érti, hogyan lehetséges, de csodálattal elegyes nyugalmat érez.

- Hogy nézett ki a tiszt? - kérdezi a tekintet. Jichak ben Juda száján lazul a szorítás, beszélhet.

- Az arca sebes volt, és véres kötés tekeredett a fején - nyögi Jichak ben Juda, s a következő pillanatban oldalra dől, mert a kezek elengednek. Árnyék suhan a pincén keresztül. A férfi máris egyedül maradt. Vagy mégsem? Egyszerre gyerekkarc hajol föléje. Akkora gyerek lehet, mint a fia, csakhogy ennek is olyan különleges a nézése.

Felhők!

Hasas keleti felhők szállnak a gyerek tekintetében.

David Mendelson egy szomszédos pincében reszket együtt Sárával. Egészen közelről hallják a hörgést és a jajkiáltásokat, szomszédaik és ismerőseik utolsó sikoltását. És egyszerre Sára megrázza David Mendelson kezét a derekánál matatni.

- Sára, Sára - bugyogja halk, állati hangon a férfi. Nincs eszénél a gyajjúkereskedő. Egészen biztos, hogy nincs eszénél!

Mit csinál ez a David Mendelson?!

- Megőrültél, David Mendelson? - nyögi Sára és húzódna odébb. De már be is tapasztottak a száját, a férfi szeme már ott imbolyog az arca előtt, mint két részeg szentjánosbogár. Mendelson már rá is nehezedett az asszony testére. Kiáltás hallik a pincebejárat felől, katonák csizmái alatt csattog a lépcső, lobogó fáklyával világítanak be a már kifosztott és összedúlt helységbe. A bejáratnál zsák gyullad meg, s recsegve-roppogva fújja a lángot és a szikrákat, akár egy eleven test. Az asszony fölnezné, de David Mendelson visszanyomja a fejét.

- Elégünk, David Mendelson! - lihegi a férfi szájába Sára.

- Már égünk, Sára - liheg vissza Mendelson, s közben már döfködi az asszony alsó testét.

- Elégünk, David - sikoltja az asszony, miközben tűrhetetlenül forró érzés árad szét a testében.

- Hát égünk, szerelmem!

- Égünk! - hörögi a boldog állapot David Mendelsonból.

Jichak ben Juda kábán pislog a pince homályában. A fia sehol. A felesége sehol. Mindent elvesztett. Az utca forgatagában ismerősök és barátok jajgatnak. A férfi lassan föltápáskodik, s a tenyerét a keze elé tartva, hunyorogva fölbotorkál a pince vértől maszatos lépcsőjén, s kilép a napvilágra. Elfogott zsidók kisebb csoportját látja a tér túloldalán. Őket már nem ölik meg. Külön terelték ezt a néhány tucat zsidót, kihajtották őket az öldöklésből. Jichak ben Juda nézi őket. Josuha Rabimek térdel a porban, mellette az asszonya tépi a haját. A férfi kábán ingatja a fejét. A felesége sehol. A fia sehol. A városa sehol. Az egész világot elvesztette, és mégis az egész világ terhe a vállaira kerül. S végre a lelke mélyével is elfogadja azt, amivel eddig csak az értelme bírta. Igaz ember lett. Egy a harminchatok közül, akik a világot tartják a vállukon. Lassan elindul a foglyul ejtett zsidók csoportja felé. S már egyáltalán nem csodálkozik azon, hogy egy öldökléstől megittasult magyar huszár megáll előtte, s csak nézi, bámulja félrebillenő fejjel.

Ludwig Metz az a német tiszt, aki Ábrahámot, Jichak ben Juda egyetlen fiát elfogta. Ez a gyerek nem fogja kincsek nyomára vezetni. Ismeretlen hadnagytól tudakozódik Metz, hová gyűjtik a zsidó foglyokat. S amikor hallja, hogy a Bécsi kapu felé viszik őket, indul ő is, a grabancánál vonva a halálra vált gyereket. Még nem csodálkozik, amikor egy bamba tekintet, s egy nagy fej libben elébe. Lökné oldalra a semmirekellőt, de hirtelen elakad a lélegzete. Egy másik arc néz most rá, egy nagyon szép arc, olyan szép, amelyet Ludwig Metz látott már egyszer, nem is olyan régen, néhány napja, ami-

kor egy kócos kis kémet akart föllógatni. A térdei megrogynak, s lassan a porba ereszkedik. Mi történt? Elveszette pislog a tiszt. Hirtelen ismerős gyerekarcs ereszkedik elé. Szinte belevigyorog az arcába. Hiszen ez az a kis spion, akit ő föl akart kötni, de nem tudott, mert elvette tőle két idegen! A fiú mosolyával egyidejűleg bizsergést érez az ujjai begyén. Az arca elé kapja a kezét. Már késő. Ludwig Metz német kapitány azt látja, hogy újra égnek az ujjai, öt pici láng lobog az ujjai hegyén, mintha ugyan most már örökké így maradnának.

Marcus Antonius Justinianus dogének szeptember első napjaiban jelentik Velence városában, hogy rendbontás fenyeget a Canale Grande partján. Annyi nép gyűlt oda, mint amennyi körmenetek alkalmával vagy farsang idejében sem. Egymást lökdösi és tapossák az emberek a parton, jó néhányan már a vízbe estek, másokat egyszerűen elsodortak, elveszett gyerekek sírnak a szüleik után.

– S mi a rendbontás oka? – pillant föl a doge, aki éppen a Napkirálynak ír, melyben üzletet ajánl bizonyos valaha volt velencei területeket illetően. Ha Lajos hajlandó lemondani e területekről, úgy ő hajlandó titokban támogatni a francia érdekeltségeket a Földközi-tenger keleti felében. Körmönfont, méreggel átitatott velencei mondatok.

– Egy gondola – mondja az írnok.

De a doge mintha nem is hallaná.

– Egy gondola – ismétli, s közben a levele sorait nézi. A doge roppant elégedett magával. Ha Lajos elfogadja az ajánlatát, Velence talán újra a régi fényében ragyoghat. Talán. Esetleg.

– Mint mondtam, egy gondola, uram – hajol meg mélyen a titkár.

A doge most fölnéz. Mintha egyszerre kijózanodott volna.

– Szórakozol velem, Baretto? – kérdi halkán, ellenségesen.

– Csakhogy ez egy törpegondola, uram – reszeli a torkát a titkár, és közben nem mer az ura szemébe pillantani.

– Szemfényvesztés? – mosolyodik el megkönnyebbülten a doge.

– Nem tudom, uram – motyogja Baretto. – De megbolondította az embereket.

A doge fölpillant, már ír is tovább.

– Azon felül – teszi hozzá mind nagyobb zavarban a titkár –, a világ legtökéletesebb gondolája, uram.

A doge úgy pattan föl, hogy hátraborul a súlyos, támlás szék. Nagyot csattan a márványozott padlózat. Gyalogosan, kíséret nélkül siet le a partra. A testőröket egy kurta mozdulattal visszainti. Csak a titkár Baretto lohol utána hűséges kutyaként. Az emberek fölismerik, hirtelen mélységes csönd lesz, némán utat engednek neki, szép sorban alázatosan félre állnak. A doge megtorpan a Canale Grande partján, tenyerével a szemét árnyékolja. Nocsak! Hiszen valóban! A csatorna közepén ott ringatózik egy törpegondola, benne pedig egy törpe ül. Azaz, hogy nem is egy. A világ egyetlen törpegondolása visszaérkezett Velencébe. Amikor a hős Francesco Morosini tengernagy megjött Peloponésszozsból Koron erődtényének elfoglalása után, akkor se volt ekkora fölhajtás. No igen. A kicsiny alkotmány ott ringatózik a Canale Grande legforgalmasabb részén, fényes és büszke gondolák, sok evezős hajók között. Kiáltoznak és lelkesen bravóznak, itt-ott még tapsra is ragadtatják magukat az emberek. Egyszerre valaki elkiáltja magát.

– Hohó, hohó, csoda történt!

– Hohó, hohó, hiszen Luiginak utasa van!

Absolon Demeter hóbertos erdélyi fejedelem ürülsége szeptember negyedikén kora reggel érkezik meg az elfoglalt vár fölé. De vajon emlékszünk-e még rá? A báró talán legfontosabb tanítása volt ama cselekedet, amidőn egy harmatos hajnalon megmutatta a Pilinger Ferenc nevű kócos gyermeknek, hogy olyan vidéken élnek ők, ahol még a szar is tud szállni. Régen történt, s a báró ürülsége az ég végtelen kékjében azóta bejárta a világot. Óceánok és sivár hómezők, sivatagok és földrésznyi erdők fölött szállt el a szar, hogy végül eljusson ide, az elfoglalt és rommá tett Buda fölé, Krisztus Urunk 1686. esztendejében. Kora reggel van. Az ég felhőtlen, enyhén párás. Lotaringiai Károly herceget újra a köszvény gyötri. A fenség mégis kint a szabadban, friss levegőn fogalmaz levelet, hogy aztán induljon is a csakhamar kezdetét vévő hálaadó ünnepségre. Fáradtan, de jól esően sóhajt. S ekkor, pontosan ekkor valami melegséget érez az arcán. Oda sem figyel. Erőtéljes kanyarításokkal rója a sorokat tovább. Csakhogy újra érzi a melegséget. Az eső lenne az? Fölpillant a herceg az égre, de hát nem esik. Tiszta az ég, felhők csak az égbolt nyugati felén torlódnak egymásra.

– Ejnye no! – morog maga elé a herceg. Aztán hosszan bámolja a barna foltocskát a papíron, mely éppen előtte hever. Kiált a tisztiszolgáért. Stephan máris rohan, lihegve áll meg a fenség előtt, aki nagyon furcsán néz rá.

– A véleményed érdekelne. Mondd csak, mi ez, Stephan? – mutat a herceg egy jókora pöttyre. Éppen ott sötétlik, ahol a herceg úr neve van a sorok alá kanyarítva. A szolga óvatosan közelebb hajol.

– Herceg úr – mondja közben, s a barna pöttyöt körülményesen az ujjbegyére keni, majd sűrű torokköszörülések közepette megszagolja. Micsoda?! Nos tehát, még egyszer megszagolja. Elvörösödvé köhint. Nem akarózik neki megszólani. Sápadás és pír vitatkozik az arcán.

– Várom a véleményedet, Stephan.

A tisztiszolga harmadjára is megszagolja az ujját. Úgy hallgat, mintha az élete függne ettől.

– Jól van, Stephan, ha nem mondd, majd mondom én. Kedves Stephan, ez bizony szar – szól Lotaringiai Károly, hitetlenkedve megcsóválja a fejét, aztán a szemét elárnyékolva föltekint az égre. Újra megcsóválja a fejét. És sietősen lepecsételi a levelet. Alig van pár perc az ünnepség kezdetéig.

Gemeli Carreri nápolyi világutazó, ki egy Diamont nevű rablány haláláért lenne felelős, ha ugyan lehetne porciózni a felelősséget egy ilyen háborúban, a romoktól éppencsak megtisztított, jókora sebeket kapott Szent István templom tövében álldogál. Az ünnepélyes körmenet éppen megérkezik a templom elé. A fenséges herceg részvételével általános hálaadást tartanak, s eléneklik Szent Ambrus győzelmi himnuszát. Bent a templomban a Te Deum zeng. Odakint háromszoros ágyúlövés és puskalövés után petárdák és tűzgolyóbisok durrannak lelkesen. Gemeli Carreri köhéccsel, a torkát reszeli, mert kissé megfázott a legutóbbi, tivornyázásba fulladó éjszakán. Mégis boldog fáradtsággal szemléli az ünneplő tömeget. Mintha ugyan nem is három hónapja szenvednének ezek az emberek itten, a falak alatt. Hősök ők! Úgy bizony, hős és nagyszerű férfiak. S amikor erre gondol a nápolyi utazó, egyszerre valami meleg csurran a homlokára, s már tovább is folyik, rá a szemöldökére. Carreri bosszúsán nyúl a szeméhez, s mert a mozdulat vigyázatlan, az idegen matériát a szemébe belekeni. A férfi dühöngve

törülgeti magát, mignem valami rossz érzéstől az orra elé emeli az ujjait. Aztán már csak a döbbenettől sápadtan áll a Szent István torony tövében, s nem mer az arcához nyúlni, melyen szétkenődött a szar.

Szeptember negyedikére az ostromlók halottait már összeszedték. Most a török, s a vár egyéb köznépeinek a hulláit hordják a partra, s dolgozni kell még az ünnepség alatt is. Egyelőre a várban foglyul ejtett zsidókkal gyűjtik össze a török tetemeit. Gödrök ásásával nem vesződnek, arra idő különben sincsen. A zsoldosok parancsára a zsidók folyóba dobálják a holttesteket. Egészen addig gyorsan is halad a munka, mignem egy kövér török szájában megcsillan valami. A zsidókat felügyelő dragonyos észreveszi, s akkorát üvölt, hogy a foglyok elejtik ijedtükben a tetemet, ami úgy puffan a Duna sáros partján, mint egy zsák búza. A dragonyos a tetem fölé hajol, s késével szétfeszíti a fogait. Nem is kard, és nem is golyó ölte meg, hanem megfulladt a szerencsétlen, miközben egy gyöngyös nyakbavalót akart lenyelni, s a gyomrában elrejtteni. A dragonyos a késével húzza ki a török gyomrából az ékszer, megmeríti a Duna vizében, s elégedetten tartja a Nap fénye felé. A zsidóknak ezentúl föl kell vágni minden egyes tetem hasát, s belenézni a belekbe, van-e odarejtve ékszer, pénz vagy egyéb érték. Olyan bűdös van, hogy észre sem veszik, fenn az ég elsötétül egy pillanatra, s szőlőszem nagyságú, barna pöttyöcskék szemelnek, ráhullva a tetemekre és a hullavivőkre éppúgy, mint a durva arcú dragonyosra, aki kiontott, s borzasztó mód búzló emberi belek között turkál.

Magyar tisztek egy kisebb csoportja időzik az egykori Esztergom bástya romjainál. Természetesen arról beszélgetnek, miféle hőstetteket vittek végbe a hosszú és kegyetlen ostrom alatt. Különösen három derék magyar tiszt tüntette ki magát vakmerő haditettel. Egyikük a hajdúk kapitánya, Fiath János örményesi hajdúörnagy. Nos, az ő drága hajdúi úgy küzdöttek, mint a dühödt oroszánok. Nem véletlen ez sem. Mert porviharban születik a magyar hajdú, ezért aztán a haragja, a dühe állati, vagyis szép. Pethneházy Dávid huszárezredes viszont azt állítja, először ő lépett a várfalon belülré. Az ezredes korábban Thököly fejedelem oldalán harcolt, de hát az régen volt, és talán igaz sem volt. Most mindenesetre elégedetten dörög, s még a bajusza hegyére telepedő dongót se hessenti.

– Én pediglen úgy harcoltam, akárha vérengző párduc volnék! Legelsőnek léptem a várfalon belülré, vércsatakos földre, oldalamon jó hajdúimmal. A német császár már grófi titulust is küldött, melyet nem tudom, el kell-e fogadnom, vagy megköpködvé kell visszaküldenem. Még gondolkodom a dolgon.

Ramocsaházy András huszárkapitány tekintete szelíden és a megbocsátás meleg fényével csillog. Egyáltalán nem hiú ember, annyi bizonyos. Hetet-havat összehordanak a társak itten, holott a legnagyobb hősi cselekedetet ő vitte végbe. Bólogatva mondja tehát.

– A Szent György térre én magam értem először. A kutya török megtámadott, s bár levágtam vagy húszat, vagy talán csak tizenkilencet, végül csak legyűrték. A nyakamba kötelet vetettek, ej ni, még mindig itten a nyoma, s azon mód fölkötöttek egy fára. Hanem a fa alacsony volt, az ága meghajlott, s lábujjhegyen ágaskodva sikerült megvárnom jó társaimat, kik a kötelet elvágván, életem fonalát megmentették.

Igy szerénykednek a jó magyar katonák, kik dühödt oroszánok és vérengző párducok voltak Buda elfoglalásában. Nem messze tőlük csöndes, öreg huszár Jánossy György

kapitány álldogál egymagában. Harcolt ő már második Rákóczi György fejedelem alatt is, és harcolt Thököly apánk oldalán is, nahát miért is ne harcolt volna éppen itt, Buda vára alatt?! Egy hatalmas kőre ereszkedik most a kapitány, s megvetően csuláztat a porba. Hogy dicsekednek az Isten barmai! Nem inkább azon örülnének, hogy élnek! Hogy nem csapta le a fejüket kard, nem tépte szét őket gránát! Marha mind. Ostoba álatok. Ahelyett, hogy örülnének az életnek, földíszítik hazugsággal, mint felhők az eget.

Hah, de mi ez az árnyék?!

Jánossy kapitány föltekint az égre.

És egyszerre permetezni kezd a barna, szagos eső.

Nézi a kapitány kézfejét. Az arcát dörzsöli. A hajával babrál.

Micsoda?!

Nézi a kapitány, hogy megint, hogy újra leszarták. Hogy harmadjára is leszarták. Eszelős lihegéssel fölugrik s üvölt.

- Tudom már, hahó!

Néznek a többi vitézek rá, mint egy eszementre. Némelyek még el is húzódnak, habár nincs miért, mert ők is le vannak szarva, mert bizony mindenki le van szarva. A kapitány meg ártalmatlan, emberre és bajtársra nem veszélyes, csak üvölt eszelősen és boldogan, két nagy öklét rázva maga előtt.

- Aki magyar vitéz, azt háromszor is leszarja itt az ég!

Báró Absolon úr küldeménye nem kíméli azt a francia küldöttséget, mely éppen ezekben a percekben ér a vár alá. A Napkirály küldöttei elhűlve bámulnak egymásra, a finom, festett körmű francia urak, akik persze intrikát s cselszövést látnak a dologban. A dugig megtelt császári hadikórházban pedig annak van szerencséje, akinek sátrak ponyvája alatt jutott hely, vagy még éppen tud menni és kúszni, s van ereje fődél, vagy valami lombozat alá húzódni. Néhány szerencsétlen sebesült császári gyalogos azonban kint marad a szabad levegőn, ők aztán kapnak bőszéggel a váratlan égi áldásból. Amiként a felcserek, s a környező településekről idehajtott borbélyok és borbélylegények is. Tábori papok, akik az utolsó kenetet adják, bosszúsan törölgetik magukat.

Báró Absolon Demeter hóbertos erdélyi úr ürüléke beteríti a nyomorult török hadifoglyokat is, kik elesetten, fájdalomtól és sebestől, a veszteségtől és a megaláztatástól elgyötörtén várakozóknak egy sebtében fölállított gyűjtőhelyen. A törökök között zavar támad, mígnem egy fiatal szpáhi, akinek tán elvette az eszét a sebesülése, nevetni nem kezd. Teli szájjal kacag a fiatal katona, s egyáltalán nem bánja, hogy homlokának vére rácsorog az arcára, elmosva egy barna pöttyet az orra tövében. Végül vele nevetnek a többiek is. Kacagnak a török hadifoglyok, s nyilván ennél helyénvalóbbat nem is igen tehetnének.

Angeló a sátra előtt álldogál és a petárdák tüzét nézi félrebillent fejjel. Egyszerre fölzegei a homlokát, s akár egy okos vadászeb, nagyokat szimatol a légből. Angeló volt már tündér, vagyis van érzéke a tündéri természetű eseményekhez. Angeló ráadásul szolgált a bárónál, ezért aztán az utolsó pillanatban még belép a sátorba magával rántva Irgalmatlan Lenka nagy, esetlen testét is. A Kurvák Királya izgatottan kimutogat a szabadba.

- Látod-e, szerelmem?

- Nem látom, fenség - értetlenkedik Lenka.

- Esik a szar, Lenka - dűnnyög Angeló.

- Na és miért örülsz te ennek, fenség? – érdeklődik Lenka.
- Üzent az egykori uram – csóválja a fejét az eget kémelve Angeló.
- És mit üzent az egykori urad, fenség? – kotorász óvatosan a rongyai között Irgalmatlan Lenka.

- Azt üzente, hogy mindenkit csókoltat – bólint a Kurvák Királya, majd a következő pillanatban kicsavarja Irgalmatlan Lenka markából a nagy, görbe kést, mellyel a lány alattomban éppen döfni készült. Angeló szórakozottan bámulja a gyilkos szerzőt. Aztán megsimogatja a duzzogó lány orcáját, két játékos ujjal megcsippenti a pofikáját.

- Ejnye no, galambocskám, lelkemnek fénye – becézi szelíden.

- Tudod, hogy nevezik az ilyesmit jobb helyeken?

Irgalmatlan Lenka szipog, akár egy csínytevésen kapott gyereklány.

- Felségámulásnak – dörmögi Angeló, s kidobja a fűre a kést, hadd szarja azt is össze a jó Absolon úr.

Öten vannak bizony, továbbra is öt könnymutató vándorol fel s alá az idők orszáágútjain. Név szerint Pilinger Ferenc, Jozef Bezdán, Vaszilka Drjan, David Mendelson és Arnót Abdurrahman ez az öt könnymutató, kik egy kékkönnyes szekéren járnak Szófiától Velencéig, Rostocktól Sztambulig. Végtere átlagos emberek ők is, ám a könnyük mégis oly különleges, aminőt a világ még nem igen láthatott. Így akár könnyezhetnének is az örömtől, hogy ím, mostan előttünk, figyelő tekintetünkben állnak, s mosolyognak. Ötük közül Pilinger Ferenc könnye a legveszélyesebb. Pedig olyan, mint a tiéd, édes és sós, meleg és emberi. Csakhogy Pilinger Ferenc könnye kicsalja belőled a lelket, s egy cseppjében akár foglyul is ejti, ha arra támad kedve. S csak akkor adja vissza, ha ő, a mutató úg akarja. Vaszilka Drjan, a bolgár gyermek könnycseppjéből felhő lesz, de ez a felhő szelíd, mint a megbocsátás, mert csak addig követ, amíg te akarod. A szép Jozef Bezdánnak beszél a könnye, és csak az tud beszélni. Mert ez a szép arcú ember, aki világkém volt ugyan, de mégis csak egyetlen egy szót mert kimondani az életében, annyira tartott a hazugságtól. És Jozef Bezdán könnyei minden titkodról tudnak, akárha a te szemedből keltek volna elő. David Mendelson, az egykori zsidó kereskedő könnyei sem akármilyenek. Ennek az apró termetű, csavaros eszű embernek a könnyeivel csábítani lehet. És bizony nincsen a földkerekségen nőszemély, furfangos néember, büszke asszonyállat, akit az ő könnyeivel bűnbe ne lehetne vinni, s meg ne lehetne rontani. Buda utolsó helytartójának könnyeit pedig joggal nevezhetjük gyógykönyeknek is. Arnót Abdurrahman könnycseppjei megmutatják a félelmeidet, szorongásaidnak és rettegéseidnek a tárgyát, s azt is megmutatják, hogy legyőzheted őket, ezek a könnyek megmutatják, hogy a sírás nem csak a jajszó esője, de fegyver is lehet abban a küzdelemben, melyben az élet megalázkodna, s nyomorult alávalóként vergődne valami rettentő hatalom előtt. Bizony, annyi mindent lehetne még mesélni, hahogy a mese el nem fogy, ki nem apad, amiként az emberi életnek se láthatunk soha a végére. Még füstölnek Buda romjai, még bőven hevernek szerte a mezőkön temetetlen holtak, még gyakorta fölparázslik a rom, de az öt könnymutató máris hozzákezdett a működéséhez. De vajon ki lesz az első emberi lény, akinek a bűvészkedésüket először bemutathatják? Egyszer régen, amikor nem is éltünk még, talán csak az álmaink bolyongtak harmatos rétek és véráztatta füzesek fölött, olyan régen talán, hogy még az álmainknak se volt neve, formája, története,

nos egyszer régen, álmunkban beszéltek hozzánk. Szelíd, de határozott hangon szóltak nekünk, és arra kértek bennünket, gondoljunk mindenekelőtt Kumrina rác apáca. Megleپőđött a lelkünk. És akkor mi gondoltunk erre furcsa nőszemélyre, ah, miket is beszélünk, hiszen a gyermek mindössze nyolc éves volt Buda ostroma idején, igen, erősen és sokat gondoltunk erre a nyolc éves rác gyermeklányra, aki az utolsó, minden elképzelhető kegyetlenséget fölűlműló támadásban elvesztette a szűleit és a testvéreit, és nem csak őket, de a szomszédjukat, az orgazda Sib Gezit is a szeme láttára perzselték meg őrijöngő magyar huszárok, s voltaképpen már az maga a csoda, hogy a gyermek életben maradt. A lányka nem tud magyarul, de ez a könnymutatványosokat nem érdekli, amiként eddig sem érdekelte őket, miféle nyelven kérleli vagy szidja valaki az Istent. A lányka hajában száraz fű, kosz, mocsok, ruhája szűrke daróc, s valami szakadt vörös bársony még a vállára tekerve, egy janicsár turbánját díszíthette néhány napja. A lányka csupasz lábszárát kelések és sebek borítják. Bordái kiállnak az oldalából, mint a törni készűló fapálcikák. Koszos kis ujjaival megrettenve dörzsolli a szemét. Azt ugyan dörzsolheti. Úgy se lát mást most, csak amit szabad neki látnia. A könnymutatványosok már szépen föl sorakoztak és sírnak, mutatványoskodnak neki ezek a semmirekellők, és Kumrina, kiből később apáca lesz, soha nem felejtí el majd ezt a mutatványt.

Balina, az öreg szegedi pákász sárkunyhója fürdik a báyadt szeptemberi fényben. Hanem a gazda sehol. A kunyhó előtt Arnót Kamilla üldögél. Kicsi, csűnya arcát a Nap fényének tartja. Mőgötte kopaszodó, űveges tekintetű férfi áll. Bizony úgy látszik, hogy a lány társa. Ismerjük őt is. Potári Félix valaha volt ferences testvér az, aki fésűleti, simogatja a lány haját, néha a tincsekhez hajol, hogy beszívja az illatukat. Balina, az öreg pákász nincsen otthon. Néhány napja dőrmögve, morogva elevezett észak irányába. Amikor fölűnt a könnymutatványosok szekere, és azok a semmirekellők lerakták neki ezt a furcsa szerelmespárt, hát szóhoz sem jutott a meglepetéstől, pedig ő aztán látott már egyet s mást. Egy részeges pap és az ördöggel cimboráló fadaragó nyomorult lánya. Ismerte Balina jól Arnótekat, hát persze, hogy ismerte! Balina a fejét csóválta, aztán szépen a rongyai közé dugta a gyöngyöket, amiket David Mendelson pergetett ki a szeméből. Ha itt, nála kell laknia ennek a két szerencsétlennek, hát legyen. Bevackolhatnak egy kis időre a kunyhóba, aztán ha megunják, majd továbbállnak.

Balina éppen megérkezett a Tisza balai nagykanarához. Csűndesen maga elé fekteti az evezőket. Már látja a helyet, hol a Tinóka föl felé és lefelé is folyik egyszerre. Az öregember egyszerre elkiáltja magát. De nem emberi hangon kiált. Úgy szól ez a kiáltás, mint amikor madár sír, úgy ám, pontosan a szélkiáltó madár hangján. Az öreg pákász már Szélkiáltó Borbála előtt űl, és mocsárszagú, nádbóbitás szavakkal mesél neki.

- Na és? - kérdezi Borbála kíváncsian.
- És akkor a lány úgy nézett rá, hogy tudtam, ebből baj lesz - morogja az öregember, miközben a rongyai között turkál.
- Hova dugtam? Hova dugtam?
- Borbála nevet, mint a széllel simogatott fű.
- Úgyan miféle baj lehet ebből te Balina?!
- Nézhettél volna rám is ez a lány úgy! - morog az öreg, mint aki nem akar megbékűlni. Micsoda?! Hogyan is kellett volna Balinára néznie Arnót Kamillának. Az öregember végre megtalálja rongyai között, amit keresett. Szikrázó gyöngyöket tart a tenyerében.

– Neked itt vagyok én – nevet föl elégedett hangján a boszorkány.

– Na és akkor az első éjszaka azt vettem észre, hogy az a pap felkel a vackáról és odamegy a lány fekhelyéhez... – de Balina nem tudja befejezni a mondatot. A néember közbeszól.

– Ne is mondd tovább, Balina! – duruzsolja Szélkiáltó Borbála, s közben már el is tűntette a gyöngyöket Balina kérges tenyeréből. – Ne mesélj tovább, öreg – duruzsolja a boszorkány, s lassan, mint a puha, meleg föld, az öreg férfira omlik.

Másnap hajnalban rongyos szekér áll meg a balaszentmiklósi halmokon. Házak álltak itt régen, földházak udvarán kapirgáltak a szárnyasok. Őt alak kászálódik a szekérből, öt mutatványos. Egyikük, egy kicsi, fürgé mozgású zsidó heves mozdulatokkal mutogat a szekérbe, honnan csakhamar kidugja a fejét egy fiú. Jichak ben Juda fia, Ábrahám az. Vajon mit keres ezen a pusztta, kifosztott vidéken, hol csak a Szélkiáltó madár éneke vetekszik a hajnallal? Ábrahám már ott áll a szekér oldalában, és hunyorog. Szélkiáltó Borbála éppen előbukkan a rekettyésből. Mögötte Balina töri az ágakat morogva.

– Na még csak ez kellett – csóválja meg a fejét Ábrahám láttán.

A zsidó fiú válla megremeg, de szólni nem mer.

– Szó se lehet róla – tiltakozik Balina.

Szélkiáltó Borbála félrebillent fejjel mustrálja a fiút. Hangya billeg a szemöldökén. Tömpe, rágott körmű ujjai a levelekkel és fűszálakkal díszített hajzuhatagában matatnak.

– Erről szó sem lehet – morog továbbra is Balina.

– Mi nem azért vagyunk itt – szól ekkor David Mendelson –, hogy veletek vitába szálljunk. A fiú itt fog élni egy ideig. De talán már holnap útra kel, visszamegy az övéihez, vagy nem megy vissza soha hozzájuk. Mi ezt nem tudhatjuk. Azt sem tudhatjuk igazából, miért erre jött velünk a szekér, s miért nem az ellenkező irányba, Bécs vagy Prága irányába. Éhes. Etesétek meg. És szomjas is. Adjatok neki inni. De sokat ne beszéljeteek még hozzá, mert nem érti a nyelveteket.

– Sírni szabad? – kérdezi hirtelen Borbála.

– Sírni szabad – bólint David Mendelson.

S mire Ábrahám eszmél, a könnymutatványosok, kik néhány napja az öldöklésből kimentették, már el is tűntek. Most veszi jobban szemügyre az előtte álló két furcsa alakot. Egyikük egy rongyos öregember, mogorva tekintet, ráncoktól szabdalt arc, semmi jó nem néz ki belőle. A másik meg egy boszorkány. S ahogy így néz, bámul a fiú, Szélkiáltó Borbála egyszerre csak énekelni kezd a Szélkiáltó madár hangján. S Ábrahám, maga sem tudja, miért, de hónapok óta először, furcsa megnyugvást érez.

Szeptember hónap tizedik napján kicsiny csapatával Buda rommá lőtt vára alá megérkezik Homonnai-Nagy Bálint kapitány úr. A kuruc vitéz mozdulatlan arccal figyel a pusztítást. Arcizma sem rezdül, ahogy a tekintetét végigfuttatja a romok fölött. A város néhány helyen még mindig füstöl és parázslík. Szél fújdogál kellemetlenül, pernyét röptet, kormot lehelget. A megroskadt vár fölött pedig dölyfösen csattog a császári zászló. Homonnai-Nagy Bálint kapitány úr leugrik a lováról. Ejnye no, hát nem éppen egy bucka került a talpa alá. Kissé meg is húzza a lábát, de fogát összeszorítva, fájdalmát cseppet sem mutatva kiegyenesedik. Gondterhelten figyel még mindig, szemét árnyékolja, pedig nem is különösebben vakító a Nap sugara.

- Hej, labanc kutyák! - recsegi maga elé. Aztán akkorát sóhajt, hogy bizony harmatos lesz a tekintete. Hanem egyszerre ráncos, komoly arc ereszkedik eléje. Bölcs pillantás fürkészi a kuruc kapitányt. S e tekintet gazdája szép szál magyar katona, nem éppen ifjonc, de annál szagosabb. Azt is lehet mondani, olyan büdös, mint a szar. Az öreg, ismeretlen vitéz végül megszólal.

- Jánosy György a nevem.

Homonnai-Nagy Bálint kuruc vitéz gyanakodva szaglászik.

- Hát ha az, akkor legyen az - mondja.

- Harminc éve asszonyom a háború.

- Hát ha harminc, akkor nem kevesebb - morog a kuruc.

A másik azonban nem szól. Úgy hát most Homonnai-Nagy Bálinton van újra a sor. Tudja már, ez az öreg vitéz bejelentkezne az ő kis csapatába. Jól van. Éppenséggel megpróbálhatja.

- Tudod-e, ki volt Dózsa György, te kutya? - kérdezi

- Hogy ne tudnám, te kutya?! - hörgi vissza Jánosy barátságosan.

- Aztán mitől ilyen penetránsan büdös kend? - kérdi Homonnai kapitány meglepetten, de már barátságosabb hangon.

- Harcoltam - komorodik el a vén vitéz tekintete.

Ekkor Jánosy György egyik embere, egy sápadt, fiatal fiú összeszedi minden bátorságát, s hátasát a kapitányhoz irányítja. Lováról leereszkedik ő is aztán. A kantárt a kezében tartva lép oda Homonnai-Nagy Bálinthoz. Mintha egyenesen az Isten elébe járulnánk. Hiszen mert olyan büszke ember a kapitány. Száját szólásra nyitja a fiú. Aztán meggondolja magát, sóhajt ő is, és elfordul. Tapintatból vagy félelemből teszi, mindegy is. Am Homonnai-Nagy Bálint megfogja a fiú vállát, s visszafordítja. Figyelmesen beletekint az ártatlan, szomorú szemekbe. Nem lesz dühös. Nem ordít rettentő, januári jeget repeszítő hangján. Nem köp. A szeme se borul vérbe. De még egy haragos mozdulatot se tesz.

- Azt akartad mondani, hogy elkéstünk - szól halkán a kapitány.

A fiú csak bólint.

- Azt akartad, mondani, hogy megint elkéstünk.

Remegő pillákkal bólint a fiú újfent.

- Azt akartad mondani, hogy sohasem időben jövünk.

A fiú már könnyezik.

- És mindig elkésünk, és sohasem időben jövünk.

A fiúnak rázkódik a válla. Homonnai-Nagy Bálint kapitány akkorát szív az orrán, hogy összevesznek a ráncok a homlokán. Gondosan harákol, végre kiköp, aztán hirtelen megöleli fiatal katonáját. Szeméből a könnyet kabátja ujjával ő is kitörli. A fiú pilláján még mindig ott remeg egy cseppecske, arra elég rálehelni is. Hess, hess! Nagyon komolyan mondja a kapitány, de azért neki is remeg a kackiás bajuszának a vége.

- Ha elkéstünk, fiú, ha hamar jöttünk is, de voltunk itten.

A fiú arcán szirmozni kezd a felismerés.

- Voltunk itten, fiam, és ez nem kevés!

Így szól Homonnai-Nagy Bálint kapitány és újra a tájra tekint.

Ha akarja, ha nem, akkor is látja.

Kékkönnyes szekér döcög a távolban.